

המאסף

הודש סיון ה'תק"ע

א

דקדוק לשון עברי

שיחה בעולם הנשמות

(ההמשך)

אמנם לא כל הפעלים אשר יתדמה צנינם הכפיל חל
הקל, הם נכנסים תחת המין הזה ועוד יש
לי דברים לדבר אליך ולהמליץ צעד צנין הכפיל הפורץ
ומשיג כפי הנראה את גבול רעו הקל; אמנם טרם כן אקדים
לדבר לך בצאור פנימי ההתפעל אשר לא בארו עוד המדקקים
כראוי את כל אודותיו, יען כי לא הבינו במקראי הקדש
כראוי, והתנכלו לשית מסרון חלות צמחה כתובים אשר
לא תחסר כל צם לעין המשכיל אשר ישמע ויבין את דבריו
ועתה הטה אנך מחי יואל! אל הדברים אשר אדבר אליך—

ידוע כי עקר הנחת צנין התפעל הוא צמפלים היוצאים.
אשר יבשה הנושא צממו כעלה היוצאת על פי ההרגל
ממנם

מפני הנושא אל עמם אחר, ולנאת יאמרו המדקדקים כי
ע"ס המתפעל הוא כופל וכפול כאחד * ועתה דע! כי
העבריי יפריד לשפטים בין הכופל והכפול הנראים להתאחד
בעצם המתפעל, כעס יראה אותו קצטס כפול לצד מזלי
אשר יכפל זו עמם אחר, וכעס כעס כפול לצד מזלי
אשר יכפל הוא בעצם אחר *

והנה על הדרך הראשון ישתמש העברי צנין נפעל
תחת צנין התפעל, כמו ויכרדו איש מפל אשיו (בראשית
י"ג) יתבקע הארץ לקולס (מלכים א' ח') כל הגוים נקצו
יחדיו (ישעיה מ"ג) — וכל צניני נפעל הנאים על דרך
זה ימצא דהם גם הנווי *

ועל הדרך השני ישתמש העברי תחת צנין התפעל
צנינין קל אשר יהפך על ידי זה מויצא לעומד * כמו
לְרַחוץ על היאור (שמות ז') קָבַר עליהם המדבר
(שם י"ד) וַיָּטוּ אחרי הנצט (שמואל א' ח') ואים ישראל
הַפֶּךְ (סוכטים כ"ח) וַיִּצֶק דם המכה (מלכים א' כ"ג)
וַיֵּאָכְלוּ אליו כל זקני יהודה וירושלים (מלכים ז' כ"ג)
וַתִּפְתַּח ארץ ויפרו ישע וזדקה (ישעיה מ"ה) הִזְיָן
מכה (הושע ה') גם סינה וַרְקָה זו (שם ו') הִזַּק
לצט עתה יאשמו (שם יוד) וַתֵּשֶׂא הארץ מכניו (שם א')
יגורו וַיִּפְּנוּ (תהלים נ"ו) עורי רָגַע (קצרע) ויאמס
(איוב)

* וזאת היא פעלת ההתפעל באמת, כי גדר
העצם המתפעל לפי עומק ההגיון הוא: עצם
פועל פעלה עמדת היוצאת על פי ההרגל מעצם
הנושא אל עצם אחר — והדברים עמוקים —
דברי המחבר

(איוז) וַיֵּשְׁתַּק צור מחקומו (שם י"ח) — ועוד יותק מחלה, אשר ימצא כל משביל בסכרי הקדם (*).

והנה אם הורגל שמוס בנין קל כזה לשמש תחת ההתפעל, יוסת לו צרכות הימים גם צנינו הכביל לפצחו, ולזאת תמצא כמה צילי הכביל המתדמים בהוראתם אל זה"ק (היוצאים בראשית הנחתם) כי האים אשר ישא אים אחר העומד במקום גלוי, ויוליכה אל מקום טמון למען אשר יִצְפוֹן שמה נאמר כי הוא צִפְנָהוּ או הִצְפִּינָהוּ. האים אשר יטוף את הכלי מלא שמן למען אשר יִצֶק השמן על הארץ נאמר כי הוא יִצֶק או בּוֹצִיק את את השמן, וכן האים את הקטן צמחץ נאמר כי הוא רוֹחֵץ או בִּרְחִיץ את הקטן — וכן השם צרוך הוא אשר הוא מרגיו את הארץ ומרגיו צפוס כמו ועל ידי זה יֵשְׁתַּקוּ הרים ממקומם אשר הִשְׁכְּעוּ שמה מימות הצריקה

(* והסגלה הזאת היא מיוחדת ללשון צרפת עוד יורד מללשון עברי, כי כמעט רוב פעלים היוצאים הנמצאים בלשון צרפת, הם מתהפכים לעומדים כבואם לשמש תחת ההתפעל, כי כן יאמרו הצרפתים:

La porte ouvre, les états assemblerent ensemble, il tourne à tout vent, il arrête au grand chemin, la rivière hausse, le jour baisse, il fait branler la terre, avant le levant du soleil, où penchés - vous? etc.

וביחוד הראה את זאת ההכס האדון פריעדריך שוואן בספר הערוך צרפתי — אשכנזי אשר חבר ברוב חכמה ודעת —

[עב]

הַבְּרִיחָה הַרְאֵנוּהָ נִחְמַר כִּי הוּא עוֹתֵק מִן מַעֲתִיק מֵת
הַהֲרִים, וְחֹלֶה תָקִים עַל הַשָּׂאֵר — וּמִן הַעֲנִין תּוֹכֵל
לְהַכִּיר וּלְהַפְרִיד בֵּין בָּנִין הַפְּעִיל הַיּוֹצֵא לְשִׁלְשִׁי מִבְּנֵי
הַפְּעִיל הַיּוֹצֵא לְשֵׁנִי, כְּמוֹ וְהִסְגִּירוּ הַכֶּהֱן שְׁנַעַת יָמִים
(וַיִּקְרָא י"ג) הוּא יוֹצֵא לְשִׁלְשִׁי, וְלֹא הִסְגִּירָמְנִי בִיד
אֹיֵב (תְּהִלִּים ל"ג) הוּא יוֹצֵא לְשֵׁנִי —
(הַהֲמִשָּׁךְ בַּחֲקוּפָה הַבָּאָה)

שלמה לעוויוואהן מפראג

ב

תולדות ישראל

גירוש היהודים מספרד

(ההמשך)

גירוש היהודים מפורטוגאל

וְרַבִּים מִמְּבוֹרְסֵי שְׂפֵאֲנִיָּה מָצְאוּ מָוֶם וּמִפְלֵט בְּמִקְוֹת
הַיּוֹתֵר קְרוֹצִים, כִּי הִלְכוּ לְמַדִּינַת פּוֹרְטוֹגַל.
בַּיָּמִים הָהֵם מֶלֶךְ שֵׁם הַמֶּלֶךְ יֵאֱהָזֵן הַשֵּׁנִי, אֲשֶׁר כָּנַר
הַיִּשְׂרָאֵלִי עִם הַיְּהוּדִים אֲשֶׁר בָּמָרְזוּ יָמִים רַבִּים לְפָנָיו זִמְנָן הוּא (*),
וְהוּא

(*) הַמֶּלֶךְ הַזֶּה שִׁלַּח אִיזָה יְהוּדִים, וְבִרְאשָׁם
אֲבֵרָהָם דָּע בַּעֲצָא, וַיּוֹסֶף צֶאֱפָא שְׁעֵרָא
לְרֹדֶת בְּאֵיזוֹת, לְתוֹר וּלְגִלּוֹת חֲדָשִׁית אֲצֵל חוֹף
יָם סוּף, וְהֵם הִטְבּוּ בְּשִׁלְיָחֹתָם מְאוּד, וַיִּבְּאוּ
וַיִּשְׁיבוּ

והוא קבל את המגורשים, ויניחם לשבת במרצו, וימת
 יחזקאל ויחלך חזרו צנו עמח כועל, החלך הזה התראה
 בתחלה כרחמן על היהודים, אמנם מהר נפתה מהמסיתים
 ונהסך לחזיר להם, ולמען ההצדה אשר היתה בינו ובין
 צרדינימנד ואינצפללל השליך מנגד תועלת מדינתו, ויצו
 לגרש חמרצו כל היהודים ועם המארען הגרים צמדינתו.
 אך להמארען עוז כל רכושם, כי ירא מהם, כן ינקמו
 צו וצממו, קולם ליהודים האומללים הרע מחד, ויקח כל
 נכסיהם, וגם צניהם וננותיהם הפחותים מן חרציה עשר
 שנה לקח מהתם, והכריחם לקבל אמונת ישי, זאת
 כלמו

וישיבו דברים יקרים מסגולות זה החוף, וגם
 היו כמה יהודים בתוך אנשי פורטוגאל אשר
 מוצאו מדינות הודו (אסט - אינדיען), ויעמדו
 לעזרתם בדבר הזה, אמנם בכל זה היה המלך
 הזה שונא ישראל בלבו, ולא קרבם אך לחועלת
 והנאת המדינה, וגם עתה כשקבל המגורשים
 נתן עליהם עול מוס גדול, ועשה עמהם הנאים
 קשים, גם הגביל הזמן, עד כמה ישבו בארצו
 וכשיעבור הזמן ילכו משם, ואם לא ימכרו
 לעבדים, וגם משך הזמן הזה עשה להם רעות,
 כי שלח מהם לאיים חדשים הנמצאים,
 ושם נהרגו מהפראים והחומסים אשר באים
 ההם, אך אלהים שלם למלך זה רעתו, כי
 כמה צרות עברו על ראשו ועל עמו בימים ההם
 (כן כתוב בספר אשר כתב איש יהודי מפורטוגאל,
 ושמו אברהם און קארדאז, וזו
 (Cardoso las Excellencias p. 388.)

כללם היהודים לשאת, וצמירות לבם אצדו רבים את נפשם
לדעת, ורבים הרגו את ילדיהם צידים, לבלי הניחום צירי
הרשעים האלה. ועוד רעה אחרת עשה להם המלך,
בתהלה הרשה להם לזאת מארצו דרך שלשה חופי הים,
ומחרי כן השיב את כבודתו, ולא הרשה להם רק חוף
אחד. וזה גרם מסעות וטירח גדול ליהודים הגרים
בגבולות רחוקים, וכמה מהם כבר עשו הכנותם ללכת דרך
חוף אחר, וימצדו כספם, ועשו הוצאה כפולה, עד אצד
רכושם צענין רע, והם הלכו ודלו טרם נסעו מן הארץ.

ומה רבו הצרות אשר סבלו אותם המניעים לחיות!
מאוד הציקום המלחים והחובלים, ויהיו צעיניהם כהכפר,
כי גם לעיניהם טמא את נשיהם וצנתייהם, או לקחו כל
רכושם אשר נתנו להם אותם אשר לכל ידם, למנוע הומה
הזאת. וגם הנשאים בארץ וקבלו עליהם דת מוצרים
סבלו צרות רבות מין קץ, וכל מקרה לח טוב אשר קרה
ליושבי ארץ תלו באשמת האומללים האלה, ואמרו, כי אך
כחש יכחשו באמונתם, על כן נגעה בהם יד אלהים. אז
כפלו עליהם ויהרגום כל הנוכל צידם. וכל זה נשחרו
אנוסים רבים גם צמדיה הזאת, ועודם שם עד היום
הזה. ורבים מהם עלו לגדולה, והופקדו למשמרות
גדולות, הן בצאר המלך, והן צמדינה. וגם בין הכומרים
ושוכטי האינקוויזיטור ימצאו רבים מהמוסים. כפי עדות
כותבי דברי הימים. ואין למחמין צדת ישראל להרהר
מחרייהם, כן יעשו זאת להגן ולהציל כמה נכשות מ ישראל
הנוכלים צירי האכזריים האלה, והנסתרות לד' תלהינו. —

ואלה שמות האנשים הגדולים אשר היו בין המגורשים
משתי הארצות האלה:

הראשון

הראשון וגדול שבהם הוא המלך הכולל הנודע דון
יחזקאל אשר בנאל. תורה חכמה ועושר וגדולה נאמרים
בו יחד; ולפי עדותו נמשך יתוסף עד דוד המלך ע"ה.
והנה תולדותיו הלך המה כתובים מכוזרים בספריו (ונמצא
העתק מהם במאסף הראשון, ה' תק"מ, תקופה ראשונה).
אך למען קוראיו מכתביו, אשר אין צידם ספרים האלה,
נפטר כה תולדותו בקצור נמרח.

המלך דון יחזקאל אשר בנאל נולד בשנת ה' ק"ל לז"ע
צלישצאן, בירת מלכות כורטוגאל. צימי נעוריו היה
יוצא ונכנס צמח המלך אל צונו, מלך כורטוגאל, ומצא
חנו מאוד בעצור חכמתו וידיעותו. ואשרי מות אלכזרי
וימלך תחתיו בנו יאהאן, וירא האצדנאל כי כניו
איננו אתו בכני אביו, ויכן וילך לשפאניא, ויבוא למחוז
קאסטיליא, מקום מגור אבותיו בראשונה, ויש קבלה
המלך צ'רדינאנד והמלכה איזאבללה, ויוצא מן צעיניהם,
ויסקידוהו על המס, וישמר משמרת סקודתו צדעת וצדצונה,
ויעש הרבה לתועלת המלך והמדינה, וגם הוא כתעשר
מאד. ויהי כי גורשו היהודים ממדינה הזאת, וילצח גם
הוא לעוז את חצר המלך והמדינה (*), וילך צאניה
לכאכולים, וימצא גם שם מן צעיני המלך אשר צימם
ההם.

(*) בהקדמתו לספר מלכים, יספר מעשה גירוש
שפאניא, ויודיע לנו כמה בקשות בקש למלך
בעד היהודים, ויפול לפני רגליו, ויבך ויתחנו
לו, להעביר הרעה אשר גזר על היהודים, אך
תחנתולחנם היתה, כי המלך אטם אזניו לשמוע,
וימאן להעתר

ההם, ויעבוד אותו באמונה, ויהי גם לו לתועלת.
אחרי מות המלך פנה, וימלך קארל השמיני על נחמיה.
הוכרח האצבנאל לעזוב את המדינה, ויצא וילך לזיכר.
וימאג גם שם מסטיניס, וילך לאי קארבו, ומקארבו
הלך לסובליא, ויהי שם ימים מספר, וישם פעמיו לעיר
ונגנצ'יא, וימת שם, וישאו את גופתו לעיר פאדואה
ושם נקבר. וספרי החכם הזה הלך נודעים לכל, כי
גם צעת טלטלו כתב ספרים על הדרך, והם מלאים למד
ודעת, כי הרבה קרא ושנה בספרי ישראל ועמים.
ובפירושו לת"ך הראה בקיאותו בש"ס ומדרשים, בקורות
דברי הימים ובפילוסופיה. חכם צמור כשט הכתובים לח
חדש חן מעט מזמיר, והלך תמיד בעקבות הר"ק.

ועוד היו צין המגורשים החכם ר' יצחק צין
ערמאי, איש תורני פילוסוף ומקובל, צעה"ח ספר
עקידת יצחק, ועמו בנו הרב הגדול ר' מאיר, אשר
כתב פירוש על איוב. והחכם ר' יצחק קרוא,
הלך נחלה לסורטוגאל, ומשם לירושלים; ובהיותו בדרך
אבד בניו ובנותיו וכל ספריו, ויצא לו מאד, וימאן להתנחם,
ויהי כנאו למחן מפני, ויעבוד תמיד בחדריו, וכתב
ספר תולדות יצחק, ויחכם בו על אדן בניו ובנותיו.
והחכם ר' מרדכי צחות, איש תורני גדול, ובעל
תבונת השמים ובעל דברי הימים. הוא נולד בסלאמאנקה,
וקצת ישיבתו בעיר סלאמאנקה, וכאשר הוכרח לעזוב את
המדינה צוורת לברדינאדה, וילך לסורטוגאל, ושם קבלהו המלך
תמאנואל, ויבקידהו לביתו דברי הימים (היסטוריאגרא-
פוס). ושם כתב ספר היוחסין, ומצאנו החכמים
האלה היו עוד צין המגורשים חכמים ושלמים, ואין בה
המקום לזכר כלם בשמותם.

והיה זהו סוף דברי הימים.

וגם מן האנוסים הנשחרים מן הארצות שפאניא
 ובארטוגאל, הלבן רבים לארצות אחרות, אחרי זמן מה,
 כאשר היה מקום חסם להציל רכושם וכל אשר להם, ושבו
 לדת ישראל, וקבלו תשובה. וביניהם היו ג"כ חכמים
 גדולים, ואזכור היותר נודעים שבהם, החכם ר' יוסף
 בן יוסף, אשר כתב גם הוא ספר הדורות, והאריך
 בחקוס שבסך היוחסין. הוא נולד בשפאניא, והעידו
 עליו חכמי עמים, כי אחד יוסיקין היה הוא בעל דברי
 הימים. היותר גדול בירא'ל. והחכם ר' יוסף בן
 שצט, כתב פירוש על הש"ס, והחכם ר' יצחק
 קארדאן, אשר כתב ספר זלשון ספרד, ושמו (las
 Excellencia), ועוד חכמים ועשרים גדולים.

והי אחרי מות ספרדינאנד מלך שפאניא, וישב
 קארל החמישי על כסאו, וינכסו היהודים כמעט האחרון,
 לראות היצחק בידם לשבט צמדינה הזאת. וישלחו
 אנשים חשובים מקרב עמם אל המלך למדינת בלאנדערן,
 ויבקשו שם בעד האנוסים לחמור:

„רחם נא עלינו, אדוננו המלך! והוציאנו ממוצקותינו!
 הנה אנחנו נחנכים תחת דת אחד אשר לא נולדנו
 בו, ואשר קבלנו עלינו רק מתוך אונס, וכל יום
 ויום נתונים מנחנו לביזה ולכדיפה לפני האינוקווין.
 ציטון האכזריים, הלא רצה התועלת המביעה
 על ידינו למדינה ולקנין ומוסר הארץ. הלא טובים
 ונחמנים מנחנו לך מכל בני עמך, תמיד נכנענו
 מפניך, וסרנו אל משמעתך. לכן על חסדיך המלך
 בנפה, שתתן לנו רשות לקיות בגלוי לבי דת חמורתנו
 אשר

אשר נולדנו בו; ולמחר החירות הזה נשלם לך שמונה

מאות אלף עטרות (קראנען) זהב."

כלותם לדבר כן, ויכמרו רחמיו המלך, ויט לבו לתתתם, וגם נניי לאנדערן בקשו מאתו שימלא רצון המתכננים ויהי בלג המלך לעשות כן. אך כשמוע קסיו עכס אחד מהגמונים (קחדיונעלע) את הדבר הזה, וימהר וישלח רץ אחד אל המלך לאמר לו:

"לא נחזה לך המלך, לעשות מסחר וקנין דת האמונה, ולהסיר לבך מדם ישי השפוך. נדקו אנשי האינקוויזי-טאן הקדושים בכל דרכיהם, וכל מעולתם ביושר. לכן גם חתה אל תמנה מלכת בעקבות פארדינאנד, אשר בכל מחסורו והצטרותו הגדולות לא רצה לקבל השם מאת אלף עטרות זהב, אשר בקשו היהודים לתת לו בעד החירות לשבת בחרו. כי אותם אשר לא יקבלו עליהם ממשלת ישי, אינם ראוים שירחם עליהם מלך נוצרי."

כשמוע המלך את הדברים האלה, ויסג לבו, ולא סר לתתת היהודים, וישלח מעליו, ולא נכו עוד היהודים כפעם בפעם מיום ההוא והלאה לבקש מוקום מושב בחרן הארורה הזאת, ויאמרו נואש. ועד היום לא דרך שם רגל יהודי, כי אם בהצא וסתר גדול, ובסכנה גדולה להיות נמחר ביד שוכטי האינקוויזיטאן ולהשרף באש.

בזו שונאי ישראל אשר בכל מדינה ומדינה, בוש והכלמו! אתם המזדיקים מעשי הספרדים הנשחקים האלה! (*) כמו וראו

ספר כתב בוכהאלץ הסבל, ויקרא שמו משה וישי, בו חרף וגדף עם ישראל, כנעף בהחובות, ובתוך

וראו, מה צין צני ישראל וציוס, שמיצו ותתקברו! כי
 צימים רבים חזר זה, ישצו יהודים רבים צעיר קראן
 (במלכות טעל-צניא צנחצרייע של אפריקא), ושס עלו
 לנדולה, והיה להם משמרות פקודות גבוהות, וכשכש
 אנשי שפאניא את העיר הזאת, ויעצדו אותם היהודים
 צרוח נאמן מאוד, וכאשר צחו שכניהם הצנחצנאן להלחם
 עם אנשי שפאניא, וישליכו היהודים את נכסם מנגד, ויאמרו
 מנן ומרד וינצו ליצורת צעלי שפאניא, וילחמו צעדס נגד
 חויביהם, ולת זכר- להם הרעה אשר עשו אבותם לאבותיהם
 וגם אחרי זה, כשהתמוק הרעצ והמחסור צעיר קראן,
 וימרדו יושביה צאנשי שפאניא, ויעמלו היהודים מאוד
 לשכך את הריב, ויסכימו להם מזון ונמיה מכל אשר מצאו
 צעמל ויגיעה יתירה, אמנם כאשר הלכו וגברו צעלי
 שפאניא, ותצו ידם צארן, ויעשו הרשעים האלה את הרעה
 הגדולה, לנרש את היהודים מעיר הזאת (צשנת 1669
 לפססרס) (*). ומיוס הקוא צהלמה לא נתן ליהודים
 דריכת רגל דרך העיר הזאת, הנשמע רשע גדול וכפיית
 טובה כזאת!!

אמנם גם עליך, ספרד! עצר כוס הזעם מאז גרסת
 ישראל מבנולך, ירד מראשותיך, והללאת מדינותיך הלכה
 ומעטה;

ובתוך דברי פתיותו יפאר מעשי פֶּערדינאנד
 ואיואכעללא, אך חרה עליהם, כי שלחו את
 היהודים מארצם מלאים הון, ולא הפשיטום
 בתחלה ערום ועריה בזה לו, לעגה לו,
 וחחים בשפתי רשע ואויל!

(*) המעשה הזה גכתב בספר ספרדי: Historia
 univers. judaic. de Barrios, והובא ג"כ בספר
 הדורות: Allg. Weltgesch. Buch 15., §. 118.

גוים רעים הלכו מעלה מעלה, ואתה ירדת מטה מטה;
מערבך ומרכולתך הלכו כנולע, וקרינך לא ישרח. ואף
גם כי איי זכב לך, בכל זאת רוב יושבך דלים וערומים,
והעלות גזרה בקרב ארצך, וכמריך יינקו חלב שמיך.
ועתה חרד מלחמה צריך מעיך, פריך נהרקות, ושדמותיך
שוממים — חלילה לנו, חלילה! לשמוח באיך;
ונהסוך הוא, כי בקשנו שלומך, כשלוס העולם כלו. אך
פקח עיניך, בחון וראה, כי לא יטוש ד' את עמו, עמו
הוא בנך ויגן עליו בכל חרץ ומדינה, ומשלם לשונאיהם
עד חלק דור. הסר נא כעסך, והעבר סנאה מלצך, והיה
כאשר ינוח לך, ושג שלום ומנוחה לרחובותיך, כושט ירך
לכל בני אדם טובדי חליה השמים והארץ, יהי מה, על
איה אופן שיעדוהו, ובוט עמם בצרית חסות ומנוחה,
ואל תאמר עוד, הני ומסמי עוד, ואל תחשוב בלצנך, כי
למחזיקי דרך לבדם לתוחים טערי השמים. —

שלום הכהן

מודעה

למלאות רצון החפצים לדעת, שם פתרוני
מי הוא? נודיע בזה, ברשיון החכם השלם והנפלא
כ"ה יוסף וויטצענהויען ש"י בברלין, כי הוא
היקר, אשר העלים כבוד שמו מרוב ענותנותו
בשם פתרוני, ואחרי הפצרה רבה אשר עשינו
מטעם ידוע, הרשה לנו לגלות שמו הנכבד.

ד"ה

בשרת ספרים חדשים

היות האדם, בשגס הוא בשר, זר קח; צוריק המה
 בחותיו בשמלות החמר חמור חמורתיס, כל ידע
 ויציץ את אשר לא ינחן בנחיה אחר בניה וינסה
 בנסיונות רבות; לא ישיג רק אשר ימשש בידים ויראה
 לעינים, ומלושות הגה עיני בשר מהבט בנחיה כללם;
 לכן לא טוב לאדם משכיל להרים לבו קחת משרגי עץ הדעת
 כרי חכמות כגגות, טרם יכיל וינחן האדמה בה שתול
 בועה טרם הבין טבעה ואיכותה, ולא ישא עיניו הגבה
 מעלה לעוף במוטף ולדרוש בנחתי התבונות, ואף כי צמה
 סתור הטבע, טרם השכילו לרמות ועיניו תשוטטנה
 בהכמת הטבע עצמה לדעת מוצא דבר ולדרוש
 בסיבותיה יסודותיה ואיכותיה; כי איך ירהצ כפס עלם
 קטן לעלות במעלות רמות וגבוהות, טרם ידע צעד בדרך
 סלולה בחדרו? ואם ינסה כחלה יכול ולא יוסיף קום—
 כן לא יבנה רוח קנוס קנוס לעלות בסולס החכמה ראשו
 מגיע שמימה, טרם ידע מצבו קרצה, ואם יתנשא ויהיין
 לעלות יכול במצוקות שונות מוצלי דעת שגיאותיו וכמו
 העלם הזה, מתוך כפלותיו הרבות ילמד לבת בדרך נכונה,
 ומתוך גמגום שכתותיו ילמד דבר מישרים; כן המשיכל
 בחכמת הטבע, מתוך טעותיו אשר תראנה לעיניו באמצעות
 העתותיו וכסיונותיו, ירגל נכסר להגות בהגיון ישר ולחשוב
 מחשבות

מחשבות אמתיות כמסת צרכות ד' אשר השכיף לנכסו
וזהו דבר המסורר: השמים שמים לה' והארץ נתן
לבני אדם. בני אדם דייקא ר"ל בני מדמה נחנו, לעבדה
ולשמרה מצותנו, חותה לדרוש מוצנו. — מה גדלה
חכמת הטבע, מה עצמו תועלותיה, ומה רצו כפרותיה!
— היא רמסית כל חכמה וזה יסוד ויחולל מלכים חרץ
ותכל, לה משפט הצמירה כי היא קדם מפעליו מאז
ממנה כלמד:

(א) כבוד מלכים בחרץ כי על ידה נכיר מפתלות תמים
דעים הטביע ציורים חכמתו העליונה, הרכיב הרכבות
טוות ואלכים סגולות ותכונות מין ספורות למו צדירותיו
וכל א' שומר תפקידו, אז ימלא לבנו אהבתו ויראתו
ונבזה ונאמר: איך אהבנו יצירי שכל מוכתרים צבת
התבונה, נעשה נגד חוקי הטבע ונגד מותירותיה?
— וזה הנאמר: ראשית חכמה יראת אלהים?

(ב) חכמת הטבע משמרת אותנו משטי כוז ומסכחי הכל
אשר ישימו שנות בחרץ, כי היא מלמדת להועיל,
שהחיות אשר צעמי הכסיל למעלה מן הטבע, הוטבעו
בחמת בחוקי הטבע, ונזאת תמרים מלכנו אמונת אולת
צאורי תפנים (חירליכטער) בגשם דם, בכשוף וכהנה,
ותטע כלבנו הדבקות זה' לבדו, בנאמר: אחר ה'
הלכו ובו תדבקון.

(ג) תרצה מרגוע לנשמתנו בהמאנות אשר נחגיג בכלותיה
הן הנה תשבעה נפש הצמאה, וזה שתתעשר רוח
השוקקה לחמת צויעה ד' ולקצר בהיכלו כנאמר: משחקת
בתבל ארצו ושעשועי אה בני אדם.

(ד) מה רצה התועלת אשר בנה הטבעו בהמאנות עלי
הארץ אשר אהבנו טובים עליה! — על ידה נדע
טורה

מורה ציר צפוני (קאמפאס) צו געט נעצור ארמות
 ימים, מסיר הברק (צליטץ) אנליטער, יעלנו מאס
 מתלקת מס טאה יקמל וצוק גתך ארצה, הזכוכיות
 הסגילות (לעזר גלעזר, דרילעז) ותופלות רבות
 צמיח צנעים, צענדות המתכות, צהכנת מיני רכואות,
 כהנה וכהנה רבו כמו רבו צלה גודע מיכא יקר ערך
 הקדס האמור צלם אלהים, רוחו טולה חפלה, יתרונו
 מהנהמה רוח יודת מטה מטה, לכן רודה צל במאמר
 המסור; ותהסרהו מעט מאלהים וגו' עובר ארהות
 ימים וגו' כל שתה תחת רגליו וגו' —

ואמר כי רבו תועלותיה פצרו סכמי אומות טונות ספרים
 אין קץ צענין הזה; אך לנו אמוני בני ישראל לח היו עוד
 דברים צכתוצים במדרגה נכונה תנהל חפלה חפלה צעסקים
 האלה, כי אם צפיר שם צפיר שם, וצוה חין מקוס לחלמות
 לצ נערינו, להרחיץ דעתם ולתת חפדנים לנפשותם, עד
 שקם לכני ל' שנים המסגיל היקר ברוך בן יהודה
 ליב טלינדא, והוציא לאור ראשית למודים ח' א' —
 צו יספר צעשר שפרים ממעשי הטבע ומצוריה, מסגירה
 מיניה ופרטיה וסגולת האישים וכדומה — וכבר נתנו
 חכמים שלמים כצוד ויקר למחבר הזה, ויהללו תפסהו
 לאמר: מי יתן כי יוציא לאור גם החלק השני מהכמת
 הטבע עצמה מיסודותיה ותכונותיה, כמו שהבטיחנו
 המקצר, כאשר יראה הקורא הנאמד צמכת צמחקר למחסף
 (תקמט) — אמנם מעת ההיא תצרצנה הערדות עלי איש
 הזה, ולא יכול עוד השגיח על מאמריו ומכתביו צעסקים
 האלה, ועד עתה היה המצור חלק שני כולל חלק
 ראשון מהכמת הטבע חתום באוצרותיו, עד כי
 הכציר צו, לפני שנה הקאת, ידדי החסם המליץ כ"ה
 שלום

שלום כהן ממעוררשט, למסור כפר ה"ל-ל לידו, כהן
ויפת, והמליץ הנזכר הציג למרחק עין איזה מאמרים
במחסף (תק"ט), להעיר לנב הנבונים על משה-כפר
הזה ומשפטו. ואחרי כן בקש ממני לתתו לנכון היום
ע"פ כולו ולהפילו בישראל, להועיל לילידי בני עמנו.
והנה כאשר נתתי את לבי לתור בספר הזה, ראיתי, חף
כי המחבר הפליט לעשות, דבריו כולם מחמדים, בכל זאת
קצר לפעמים, להורות ע"פ כללי הדמיה, במקום שיש
להאריך לפני מתחילים לא ידעו חכמה הנכלאה הזאת.
עוד ראיתי כי חמת נשלים המצור הזה עד עתה, חדשות
תשמענה אנוניו מהחוקרים האחרונים, אשר אז לא יכול
הציג במחברתו, כי לא היו עדין לפולמים. לכן שחרתי
את פני רעי היקר הכנס כ"ה זאב וואלף במהדור
יוסף, לדרוש ספר הזה עד תומו, ולסיים עין בקיפת עלי
להרחיב ההצעות ולהוסיף הערות כלשון קל ואם למען ירוץ
הקורא צו. והנה כאשר התאיתי כן עשה רעי הנזכר
עיניו משוטטות היו מראשית הכפר עד אחריתו, והדבר
אשר העמיק המהדר לנכון בחכמת האלגברה הקשה הוא
לנן וזרף בחכמת התצורות הקלה, והוסיף הערות רבות
חדשות מקרוב צאו, כלשון מוצן גם ללומד עוד צדית
הכפר. עוד הוסיף משלו כרך צ' מהדכדת הבשמים
בכלל ע"פ כלו, ובפ' ה' מן 149. אשר כה תמו דברי
המחבר, השלים הכרך עד קצו. ולמען לא תחסר כל צמלכה
המסוארה הזאת הכינותי ע"י קיש מדין חורש נחשת תשעה
דמים מלאים תבניות אשר בחמנעותן יתגלה לעין אשר לא ידון
אוזן השומע.

מחק ספר הזה עם לוח המדמות הוא על נייר טוב
ויפה כ' גדולים ועל נייר בינוני ע"ז גדולים.
ועתה ד' הוא יודע וישראל הוא ידע: פי לא מאהבת
הצנת

הנצח כ"ק להרחיק לשוננו ולמלכות הארץ דעה, אצות
לפית הדמות ספרים כאלה, כי דעים פתה פניו הארץ
חתי הדים (פ"ד יש מתעשר) ומסליכים לשוננו לקדושה
חזרי גיוס; מפתים המל בני עליה דורשי חכמות צם'
הישרי: — לחלה המפתים חטים פניו ולבי להיות ידם
עמדי למסלן ולמסענה ולמסעני צקונת ספרים כאלה
ומל' תסמו שרכס.
דעכו ד' סין ה"ק

כאות עבדכם
משה בן-אורי

מכתמים

ארבעה הן אני במסרה

ברב הון אל תשען גם על כל אח אל תבטח
החזק בצדקה והיא תהיה לך למבטח.
בדרשך מוליך ביום המשפט, הון יענך:
„הן אני עץ יבש“ ואיך אוכל הצילך.
גם כל אח בגוד יבגוד לאמר אליך:
„הן אני ערל שפתיים“, ואיך אמליץ בערך.
אז תקרא: „הן אני נשארתי לבד“, לפני אל
וצדקה תענך: „הן אני כפוך לאל!“ —
ף

רפא

לרופא כילי

לכסף וזהב נכסף נכספת
מאוצר הוליד חילך אספת
ואותם בל תרפא, שוא ישועתך
אך המה רפאים חולת תאוצרך

ה ק ש ר

החכמה אמרה, בקול תקרא:
אזי נגור הטוב מארץ החיים
לו יתם הרשע מתחת שמים;
כי זה הטוב: מאוס ברע.

משה בן-ישראל מוכיח לוי לנדא

התנצלות

אחרי כי התרצו עלי (צמגן) התקופה הזאת יותר
מאשר דמיתי בתפלה, לכן לא חוכל עשות כאשר הצטחתי,
להציא צדוקם הזה ההמשך ממונשי דרי הוא: מעשה
חולדה ובור הנזכר בתלמוד; אמנם חדפיסהו
בתקופה הצהר אר"ה.

משה בן-אורי